

İlgili Kanun / Madde
6100 S. HMK/297

T.C
YARGITAY
HUKUK GENEL KURULU

Esas No. 2024/10-735

Karar No. 2025/761

Tarihi: 26.11.2025

- USULÜ KAZANILMIŞ HAK
- KAMU DÜZENİ İLE İLGİLİ KONULARDA DA USULİ KAZANILMIŞ HAKTAN SÖZ EDİLEMEYECEĞİ
- SİGORTALILIĞIN TESPİTİ VE BUNA BAĞLI OLARAK ÖLÜM AYLIĞI BAĞLANMASINA DAİR TALEBİN SOSYAL GÜVENLİK HAKLARI KAPSAMINDA VAZGEÇİLEMEZ, DEVREDİLEMEZ ANAYASAL HAKLARDAN OLDUĞU VE KAMU DÜZENİYLE İLGİLİ OLMASI NEDENİYLE DE DAVALI KURUM LEHİNE USULİ KAZANILMIŞ HAKTAN SÖZ ETME İMKÂNININ BULUNMADIĞI

ÖZETİ: Anlam itibarıyla usulî kazanılmış hak kavramı, bir davada mahkemenin ya da tarafların yapmış olduğu bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan hakkı ifade etmektedir. Hemen belirtmek gerek ki, gerek Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda (1086 sayılı Kanun), gerek HMK'da usulî kazanılmış hak kavramına ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu kurum davalarının uzamasını önlemek, hukuki alanda istikrar sağlamak ve kararlara karşı genel güvenin sarsılmasını önlemek amacıyla Yargıtay uygulamaları ile geliştirilmiş, öğretide kabul görmüş ve usul hukukunun vazgeçilmez, ana ilkelerinden biri hâline gelmiştir.

Türk Hukuk Lûgatında da “kazanılmış hak” daha önce yürürlükte olan hükümlere göre bir kişi yararına kazanılmış olan hak şeklinde ifade edilmiştir (Türk Hukuk Lûgatı, Türk Hukuk Kurumu, Cilt I, Ankara 2021, s. 676).

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun yürürlükte olduğu dönemde verilen 09.05.1960 tarihli ve 1960/21 Esas, 1960/9 Karar sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında, Yargıtay bozma kararına uyulmakla o kararda belirtilen biçimde işlem yapılması yolunda lehine bozma yapılan taraf yararına usulî kazanılmış hak, aynı doğrultuda işlem yapılması yolunda mahkeme için de zorunluluk doğacağı, usulî kazanılmış hakka ilişkin açık kanun hükmü olmasa da temyiz sonucu verilecek bozma kararının hakka ve usule uygun karar verilmesini sağlamaktan ibaret olan amacı ve muhakeme usulünün hakka varma ve hakkı bulma maksadıyla kabul edilmiş olması yanında hukuki alanda istikrar amacıyla kabul edilmiş bulunması bakımından usulî kazanılmış hak müessesesinin usul hukukunun dayandığı ana esaslardan ve kamu düzeniyle de ilgili olduğu belirtilmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda da usulî kazanılmış hakka ilişkin açık bir düzenleme bulunmamakta ise de bu ilkenin uygulanma gerekliliği HMK hükümleri karşısında da varlığını sürdürmektedir. Yargıtayın bozma kararına uyan mahkeme, bozma kararı uyarınca işlem yapmak ve hüküm vermek zorundadır, çünkü mahkemenin bozma kararına uyması ile bozma kararı lehine olan taraf yararına usulî kazanılmış hak doğmuştur.

Bununla birlikte bazı konuların bozma kararı kapsamı dışında kalması yolu ile de usulî kazanılmış hak gerçekleşebilir. Yargıtay tarafından bozulan bir hükmün bozma kararının kapsamı dışında kalmış olan kısımları kesinleşir. Bozma kararına uymuş olan mahkeme kesinleşen bu kısımlar hakkında yeniden inceleme yaparak karar veremez. Bir başka anlatımla kesinleşmiş bu kısımlar, lehine olan taraf yararına usulî kazanılmış hak oluşturur (Yargıtay İçtihatları

Birleştirme Kurulunun 04.02.1959 tarihli ve 1957/13 Esas, 1959/5 Karar sayılı kararı).

Yargısal ve bilimsel içtihatlarda “usulî kazanılmış hak” ya da “usulî müktesep hak” olarak adlandırılan bu ilke Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 10.02.1988 tarihli ve 1987/2-520 Esas, 1988/89 Karar sayılı kararında “Mahkemenin bozma kararına uymasıyla meydana gelen bozma gereğince işlem yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan birisinin lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usuli kazanılmış hak denilmektedir...” şeklinde tanımlanmaktadır.

Yargıtay içtihatları ile kabul edilen usuli kazanılmış hak olgusunun, birçok hukuk kuralında olduğu gibi yine Yargıtay içtihatları ile geliştirilmiş istisnaları bulunmaktadır. Mahkemenin bozmaya uymasından sonra yeni bir içtihadı birleştirme kararı (YİBK, 09.05.1960 tarihli ve 1960/21 Esas, 1960/9 Karar) ya da geçmişe etkili yeni bir kanun çıkması karşısında Yargıtay bozma kararına uyulmuş olmakla oluşan usulî kazanılmış hak hukukça değer taşımayacaktır. Benzer şekilde uygulanması gereken bir kanun hükmünün hüküm kesinleşmeden önce Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilmesi hâlinde usulî kazanılmış hakka göre değil Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra oluşan yeni duruma göre karar verilmesi gerekmektedir (Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, İstanbul 2001, C. VI, s. 6340; ayrıca Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 21.01.2004 tarihli ve 2004/10-44 Esas, 2004/19 Karar ile 20.12.2017 tarihli 2017/5-2575 Esas, 2017/1906 Karar sayılı kararları).

Bu belirtilenlerin dışında ayrıca görev, hak düşürücü süre, kesin hüküm itirazı, harç ve maddi hataya dayanan bozma kararlarına uyulmasında olduğu gibi kamu düzeni ile ilgili konularda da usulî kazanılmış haktan söz edilemez (Kuru, s. 4771 vd.).

Gelinen bu noktada belirtilmelidir ki, mahkemenin verdiği hüküm, davayı esastan çözümleyen, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren nihai karardır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297. maddesine göre hüküm sonucu kısmında, gerekçeye ait herhangi

bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir. Bu biçim yargıda açıklık ve netlik prensibinin gereğidir. Aksi hâl, yeni tereddüt ve ihtilaflar yaratır. Hatta giderek denebilir ki, dava içinden davalar doğar, hükmün hedefine ulaşılmasını engeller, kamu düzeni ve barışı oluşturulamaz. (YHGK, 26.09.2007 tarihli ve 2007/14-778 Esas, 2007611 Karar)

Şu hâlde yukarıda değinilen mevzuat hükümleri ile yapılan açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; İlk Derece Mahkemesince 08.09.2010-06.12.2010 tarihleri arasındaki dönem yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmediği, talep hakkında mahkemece hüküm tesis edilmeyen hâllerde o konuda bir hükmün varlığından söz edilemeyeceğinden davacı tarafın hükmü istinaf etmemesi nedeniyle davalı yararına usulî kazanılmış bir hak doğduğu düşünülemez. Öte yandan sigortalılığın tespiti ve buna bağlı olarak ölüm aylığı bağlanmasına dair talebin sosyal güvenlik hakları kapsamında vazgeçilemez, devredilemez anayasal haklardan olduğu ve kamu düzeniyle ilgili olması nedeniyle de davalı Kurum lehine usulî kazanılmış haktan söz etme imkânı bulunmadığından direnme kararının yerinde olduğu, bozma kararının ise isabetli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Taraflar arasındaki tespit davasından dolayı yapılan yargılama sonunda İlk Derece Mahkemesince davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

Kararın davalı Sosyal Güvenlik Kurumu vekili tarafından istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesince istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.

Bölge Adliye Mahkemesi kararı davalı Sosyal Güvenlik Kurumu vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 10. Hukuk Dairesince yapılan inceleme sonunda bozulmuş, İlk Derece Mahkemesi tarafından Özel Daire bozma kararına karşı direnilmiştir.

Direnme kararı davalı Sosyal Güvenlik Kurumu vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan

inceleme sonucunda, temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten sonra Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan gündem ve dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

I. DAVA

Davacılar vekili; muris İlhan Değerli'nin hak sahipleri olan müvekkillerinin ölüm aylığı bağlanmasına yönelik yaptığı başvurunun 109 gün prim eksikliği bulunduğundan bahisle reddedildiğini, müteveffanın davalı işyerinde geçen son çalışmalarına ilişkin sigorta bildirimlerinin yapılmadığını ileri sürerek müteveffanın davalı işyerinde fiilen çalıştığının ve bu çalışmalarına ilişkin bildirilmeyen sigortalı hizmetlerinin tespiti ile müvekkillerine ölüm aylığı bağlanmasına karar verilmesini talep etmiş; 28.01.2016 tarihli dilekçe ile 02.04.2010-06.12.2010 tarihleri arasında geçen hizmetlerin tespitini; 15.06.2016 tarihli dilekçe ile de murisin ölüm tarihi olan 06.04.2013 tarihinden itibaren müvekkillerine ölüm aylığı bağlanmasını talep ettiklerini belirtmiştir.

II. CEVAP

1. Davalı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK/Kurum) vekili; yetkili ve görevli mahkemenin Feka İş Mahkemesi olduğunu, tespiti istenen dönemlerin belli olmadığını, varlığı iddia edilen çalışmaların kanıtlanamadığını belirterek davanın reddini savunmuştur.

2. Davalı işveren davaya cevap vermemiştir.

III. İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI

A. İlk Derece Mahkemesinin Birinci Kararı

İlk Derece Mahkemesinin 24.04.2018 tarihli ve 2015/174 Esas, 2018/271 Karar sayılı kararı ile; bordro tanıklarının beyanları doğrultusunda davacılar murisinin 02.04.2010-12.07.2010 tarihleri arasında asgari ücretle kesintisiz çalıştığı, tespiti karar verilen 101 prim gün sayısının ilavesiyle murisin toplam prim gün sayısı 892 gün olup 5510 sayılı Kanun'un 32. maddesindeki koşullar sağlanmadığından aylığa hak kazanılamayacağı, öte yandan 13.07.2010-08.09.2010 tarihleri arasında davacının sigortalı hizmetlerinin tamamı davalı Kuruma bildirildiğinden bu dönem yönünden dava açılmasında hukuki yarar bulunmadığı gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, davacılar murisi İlhan Değerli'nin 1102842 sicil numaralı davalı Ali Erkan ünvanlı iş yerinde 02.04.2010-12.07.2010 tarihleri arasında aralıksız olarak asgari ücretle ve hizmet akdiyle çalıştığının tespitine, davacılar murisinin emekliliğinin tespitine ilişkin davanın reddine karar verilmiştir.

B. İstinaf Yoluna Başvuranlar

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı Kurum vekili istinaf başvurusunda bulunmuştur.

C. Bölge Adliye Mahkemesinin Birinci Kararı

Bölge Adliye Mahkemesinin 07.11.2019 tarihli ve 2018/3676 Esas, 2019/1662 Karar sayılı kararı ile; 08.09.2010-06.12.2010 tarihleri arasındaki döneme ilişkin talep yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş

olmasının usul ve yasaya aykırı olduğu, öte yandan tek bir bordro tanığının beyanı doğrultusunda verilen hükmün eksik inceleme ve araştırmaya dayandığı, bu itibarla dönem bordrolarında çalışması görülen ve dinlenmeyen bordro tanıklarından belirlenecek olan kişilerin beyanlarının alınması, çalışmanın kesintili olup olmadığı araştırılarak 5510 sayılı Kanun'un 32. maddesi kapsamında aylık bağlanma talebi de değerlendirilerek hüküm kurulması, ayrıca davalı Kurum vekilinin süresinde yaptığı yetki itirazı konusunda olumlu veya olumsuz karar verilmemiş olmasının da hatalı olduğu gerekçesiyle davalı Kurum vekilinin istinaf başvurusunun kabulü ile İlk Derece Mahkemesinin kararın kaldırılmasına ve davanın yeniden görülmesi için dosyanın kararı veren İlk Derece Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

D. İlk Derece Mahkemesinin İkinci Kararı

İlk Derece Mahkemesinin 24.11.2020 tarihli ve 2019/563 Esas, 2020/227 Karar sayılı kararı ile; işin yapıldığı yer Saimbeyli İlçesi olduğundan yetkili mahkemenin Feye Asliye Hukuk Mahkemesi (İş Mahkemesi/Sosyal Güvenlik Mahkemesi sıfatıyla) olduğu gerekçesiyle davanın usulden reddine, mahkemenin yetkisizliğine karar verilmiştir.

E. İlk Derece Mahkemesinin Üçüncü Kararı

Davacılar vekilinin gönderme talebi üzerine dosyanın gönderildiği İlk Derece Mahkemesinin 14.01.2022 tarihli ve 2021/43 Esas, 2022/15 Karar sayılı kararı ile; dinlenen tanık beyanlarına göre müteveffanın çalışmasının Nisan ayında başladığı, çalışmanın kesintili olmadığı ve okulun faaliyete geçtiği tarihe kadar devam ettiği, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünün cevabi yazısında okulun 01.10.2010 tarihinde faaliyete başladığı belirtildiğinden müteveffanın 02.04.2010-12.07.2010 tarihleri arasında 101 gün ve 08.09.2010-01.10.2010 tarihleri arasında 23 gün olmak üzere toplam 124 gün sigortalı çalışmanın bulunduğu, 22.11.2010-06.12.2010 tarihleri arasındaki çalışma iddiasının sübut bulmadığı, 13.07.2010-08.09.2010 ve 08.10.2010-22.11.2010 tarihleri arasındaki hizmetlerin ise Kuruma bildirilmiş olması nedeniyle bu döneme ilişkin talepte hukuki yarar bulunmadığı, öte yandan tespit edilen prim gün sayısının da değerlendirilmesiyle 5510 sayılı Kanun'un 32. maddesi kapsamında aylığa hak kazandıkları gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, davacılar murisinin 1102842 sicil numaralı davalı işyerinde 02.04.2010-12.07.2010 tarihleri arasında 101 gün ve 08.09.2010-01.10.2010 tarihleri arasında 23 gün olmak üzere toplam 124 gün hizmet akdiyle çalıştığının ve davacılar şartları oluşturan 5510 sayılı Kanun 32/2-a hükmünde belirtilen ölüm aylığı bağlanması gerektiğinin tespitine, 13.07.2010-08.09.2010 ve 08.10.2010-22.11.2010 tarihleri arasındaki hizmetlerin Kuruma bildirilmiş olması nedeniyle bu dönemler yönünden davanın hukuki yarar yokluğu nedeniyle usulden reddine, diğer çalışma dönemlerine ilişkin talebin sübut bulmadığından reddine karar verilmiştir.

IV. İSTİNAF

A. İstinaf Yoluna Başvuranlar

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde

davalı Kurum vekili istinaf başvurusunda bulunmuştur.

B. Gerekçe ve Sonuç

Bölge Adliye Mahkemesinin 24.11.2022 tarihli ve 2022/1606 Esas, 2022/1811 Karar sayılı kararı ile; İlk Derece Mahkemesinin vakia ve hukuki değerlendirmesinde usul ve esas yönünden yasaya aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davalı Kurum vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.

V. BOZMA VE BOZMADAN SONRAKİ YARGILAMA SÜRECİ

A. Bozma Kararı

1. Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararı süresi içinde davalı Kurum vekili tarafından temyiz edilmiştir.

2. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin ilâm başlığında tarih ve sayısı belirtilen kararı ile;

"...1-Tarafların iddia, savunma ve dayandıkları belgelere, uyusmazlığın hukuki nitelendirilmesi ile uygulanması gereken hukuk kurallarına, dava şartlarına, yargılamaya hakim olan ilkelere, ispat kurallarına ve temyiz olunan kararda belirtilen gerekçelere göre temyiz eden taraf vekillerinin aşağıda kalan paragrafların kapsamı dışındaki temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

2- Somut olayda, mahkemenin 24.04.2018 tarih 2015/174 Esas, 2018/271 Karar sayılı kararı ile davanın kısmen kabulü ile kısmen reddine, davacılar murisinin 13.07.2010 tarihi ile 08.09.2010 tarihleri arasındaki sigorta hizmetlerinin kuruma bildirilmiş olması nedeniyle belirtilen dönem yönünden davanın hukuki yarar yokluğu nedeniyle usulden reddine, davacılar murisi İlhan Değerli'nin 1102842 iş yeri sicil nolu Ali Erkan unvanlı davalı iş yerinde 02.04.2010 tarihi ile 12.07.2010 tarihleri arasında aralıksız olarak asgari ücretle hizmet akdiyle çalıştığının tespitine, davacılar murisinin emekliliğinin tespitine ilişkin davanın reddine dair karar verildiği, verilen kararın feri müdahil Kurum vekili tarafından istinaf edildiği, Bölge Adliye Mahkemesi tarafından "uyusmazlık konusu olan, 02.04.2010- 12.07.2010 ve 08.09.2010- 08.10.2010 ve 22.11.2010- 06.12.2010 dönemine ilişkin dönem bordrolarında çalışması görülen ve dinlenmeyen bordro tanıklarından belirlenecek olan kişilerin davacıların murisinin davalı işyerinde çalışması ile ilgili beyanlarının alınması, davacıların murisinin çalışmasının kesintili olup olmadığının, davalıya ait her iki işyerinde kayıtlı olan dönemler arasındaki 08.09.2010- 08.10.2010 döneminde davalıya ait işyerinde çalışıp çalışmadığının araştırılıp kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde belirlendikten sonra, tespit edilen döneme dikkate alınarak davacıların 5510 sayılı Kanun'un 32 inci maddesi kapsamında aylık bağlanma talebinin de değerlendirilerek davacının talep ettiği tüm dönemler ve tüm talepler yönünden olumlu ya da olumsuz hüküm kurmaktır.

Ayrıca, davalı SGK vekilinin süresinde yetki itirazında bulunması nedeniyle mahkemece yetki itirazı konusunda olumlu veya olumsuz karar verilmemiş olması hatalıdır." gerekçeleri ile kararın kaldırılmasına, ilk derece mahkemesine

gönderilmesine dair karar verildiği, gönderme kararı üzerine ilk derece mahkemesince davacılar murisi İlhan Değerli'nin 1102842 iş yeri sicil nolu Ali Erkan unvanlı davalı iş yerinde 02.04.2010-12.07.2010 tarihleri arasında 101 gün ve 08.09.2010-01.10.2010 tarihleri arası 23 gün olmak üzere toplamda 124 gün sürekli asgari ücretli olarak hizmet akdiyle çalıştığının tespitine, tespiti talep edilen diğer çalışma tarihlerine (22.11.2010-06.12.2010,02.10.2010-08.10.2010) yönelik talebin sübut bulmadığı gerekçesiyle reddine, davacılara şartları oluşan 5510 sayılı Kanun 32/2-a hükmünde belirtilen ölüm aylığı bağlanması gerektiğinin tespitine dair kararın ferî müdahil Kurum vekili tarafından istinaf edilmesi üzerine istinaf isteminin esastan reddine karar verildiği anlaşılmıştır.

3-Yukarıdaki yasal düzenleme ve açıklamalar ışığında dava irdelendiğinde; Mahkemece verilen ilk kararda 08.09.2010-01.10.2010 tarihleri arasındaki 23 günlük hizmet süresi ve ölüm aylığı yönünden verilen ret kararının davacılar tarafından istinaf edilmemesine göre, kararı istinaf eden ferî müdahil Kurum yönünden usulî kazanılmış hakkın gözetilmemiş olması bozma nedenidir..." gerekçesiyle karar bozulmuştur.

B. İlk Derece Mahkemesince Verilen Direnme Kararı

İlk Derece Mahkemesinin ilâm başlığında tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; bozma ilâmına konu olan 08.09.2010-01.10.2010 tarihleri arasındaki 23 günlük hizmet süresi hakkında olumlu ya da olumsuz herhangi bir hüküm kurulmadığından hüküm verilmeyen dönem yönünden usulî kazanılmış hak oluşmayacağı, davacıların ölüm aylığına ise bahsi geçen dönem eklendiği takdirde hak kazanacağı, emekliliğin tespiti, ölüm aylığı gibi taleplerin kamu düzenine ilişkin ve resen araştırma ilkesine tâbi olduğu, bu nedenle de usulî kazanılmış hak ilkesinin istisnasını oluşturduğu gerekçesiyle direnme kararı verilmiştir.

VI. TEMYİZ

A. Temyiz Yoluna Başvuranlar

Direnme kararına karşı süresi içinde davalı Kurum vekilince temyiz isteminde bulunulmuştur.

B. Temyiz Sebepleri

Davalı Kurum vekili, Kurum işlemlerinin hukuka uygun olduğunu, eksik inceleme ile karar verildiğini, denetime elverişli bilirkişi incelemesi yapılmadığını belirterek direnme kararının bozulmasını talep etmiştir.

C. Uyuşmazlık

Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık; murisin 02.04.2010-06.12.2010 tarihleri arasındaki sigortalı hizmetlerinin tespiti ve buna bağlı olarak davacılara ölüm aylığı bağlanması talebiyle açılan eldeki davada murisin 13.07.2010-08.09.2010 tarihleri arasındaki hizmetlerinin Kuruma bildirilmiş olması nedeniyle davanın hukuki yarar yokluğundan reddine, 02.04.2010-12.07.2010 tarihleri arasındaki hizmet süresinin tespitine, koşulları oluşmadığından ölüm aylığı bağlanması talebinin reddine ilişkin ilk derece mahkemesince verilen kararın

davacılar vekili tarafından istinaf edilmediği gözetildiğinde 08.09.2010-01.10.2010 tarihleri arasındaki 23 günlük hizmet süresi ve ölüm aylığının reddi yönünden Sosyal Güvenlik Kurumu lehine usulî kazanılmış hak oluşup oluşmadığı noktasında toplanmaktadır.

D. Gerekçe

1. İlgili Hukuk

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 297. maddesi.

2. Değerlendirme

1. Uyuşmazlığın çözümü usulî kazanılmış hak kavramının açıklanmasını ve açıklanan olgular karşısında somut olay ve taraflar yönünden gerçekleşip gerçekleşmediğinin irdelenmesini gerekli kılmaktadır.

2. Anlam itibarıyla usulî kazanılmış hak kavramı, bir davada mahkemenin ya da tarafların yapmış olduğu bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan hakkı ifade etmektedir. Hemen belirtmek gerek ki, gerek Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda (1086 sayılı Kanun), gerek HMK'da usulî kazanılmış hak kavramına ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu kurum davaların uzamasını önlemek, hukuki alanda istikrar sağlamak ve kararlara karşı genel güvenin sarsılmasını önlemek amacıyla Yargıtay uygulamaları ile geliştirilmiş, öğretide kabul görmüş ve usul hukukunun vazgeçilmez, ana ilkelerinden biri hâline gelmiştir.

3. Türk Hukuk Lûgatında da “kazanılmış hak” daha önce yürürlükte olan hükümlere göre bir kişi yararına kazanılmış olan hak şeklinde ifade edilmiştir (Türk Hukuk Lûgatı, Türk Hukuk Kurumu, Cilt I, Ankara 2021, s. 676).

4. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde verilen 09.05.1960 tarihli ve 1960/21 Esas, 1960/9 Karar sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında, Yargıtay bozma kararına uyulmakla o kararda belirtilen biçimde işlem yapılması yolunda lehine bozma yapılan taraf yararına usulî kazanılmış hak, aynı doğrultuda işlem yapılması yolunda mahkeme için de zorunluluk doğacağı, usulî kazanılmış hakka ilişkin açık kanun hükmü olmasa da temyiz sonucu verilecek bozma kararının hakka ve usule uygun karar verilmesini sağlamaktan ibaret olan amacı ve muhakeme usulünün hakka varma ve hakkı bulma maksadıyla kabul edilmiş olması yanında hukuki alanda istikrar amacıyla kabul edilmiş bulunması bakımından usulî kazanılmış hak müessesesinin usul hukukunun dayandığı ana esaslardan ve kamu düzeniyle de ilgili olduğu belirtilmiştir.

5. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda da usulî kazanılmış hakka ilişkin açık bir düzenleme bulunmamakta ise de bu ilkenin uygulanma gerekliliği HMK hükümleri karşısında da varlığını sürdürmektedir. Yargıtayın bozma kararına uyan mahkeme, bozma kararı uyarınca işlem yapmak ve hüküm vermek zorundadır, çünkü mahkemenin bozma kararına uyması ile bozma kararı lehine olan taraf

yararına usulî kazanılmış hak doğmuştur.

6. Bununla birlikte bazı konuların bozma kararı kapsamı dışında kalması yolu ile de usulî kazanılmış hak gerçekleşebilir. Yargıtay tarafından bozulan bir hükmün bozma kararının kapsamı dışında kalmış olan kısımları kesinleşir. Bozma kararına uymuş olan mahkeme kesinleşen bu kısımlar hakkında yeniden inceleme yaparak karar veremez. Bir başka anlatımla kesinleşmiş bu kısımlar, lehine olan taraf yararına usulî kazanılmış hak oluşturur (Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 04.02.1959 tarihli ve 1957/13 Esas, 1959/5 Karar sayılı kararı).

7. Yargısal ve bilimsel içtihatlarda “usulî kazanılmış hak” ya da “usulî müktesep hak” olarak adlandırılan bu ilke Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 10.02.1988 tarihli ve 1987/2-520 Esas, 1988/89 Karar sayılı kararında “Mahkemenin bozma kararına uymasıyla meydana gelen bozma gereğince işlem yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan birisinin lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usulî kazanılmış hak denilmektedir...” şeklinde tanımlanmaktadır.

8. Yargıtay içtihatları ile kabul edilen usulî kazanılmış hak olgusunun, birçok hukuk kuralında olduğu gibi yine Yargıtay içtihatları ile geliştirilmiş istisnaları bulunmaktadır. Mahkemenin bozmaya uymasından sonra yeni bir içtihadı birleştirme kararı (YİBK, 09.05.1960 tarihli ve 1960/21 Esas, 1960/9 Karar) ya da geçmişe etkili yeni bir kanun çıkması karşısında Yargıtay bozma kararına uyulmuş olmakla oluşan usulî kazanılmış hak hukukça değer taşımayacaktır. Benzer şekilde uygulanması gereken bir kanun hükmünün hüküm kesinleşmeden önce Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilmesi hâlinde usulî kazanılmış hakka göre değil Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra oluşan yeni duruma göre karar verilmesi gerekmektedir (Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, İstanbul 2001, C. VI, s. 6340; ayrıca Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 21.01.2004 tarihli ve 2004/10-44 Esas, 2004/19 Karar ile 20.12.2017 tarihli 2017/5-2575 Esas, 2017/1906 Karar sayılı kararları).

9. Bu belirtilenlerin dışında ayrıca görev, hak düşürücü süre, kesin hüküm itirazı, harç ve maddi hataya dayanan bozma kararlarına uyulmasında olduğu gibi kamu düzeni ile ilgili konularda da usulî kazanılmış haktan söz edilemez (Kuru, s. 4771 vd.).

10. Geline bu noktada belirtilmelidir ki, mahkemenin verdiği hüküm, davayı esastan çözümleyen, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren nihai karardır.

11. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297. maddesine göre hüküm sonucu kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir. Bu biçim yargıda açıklık ve netlik prensibinin gereğidir. Aksi hâl, yeni tereddüt ve ihtilaflar yaratır. Hatta giderek denebilir ki, dava içinden davalar doğar,

hükümün hedefine ulaşılmasını engeller, kamu düzeni ve barışı oluşturulamaz. (YHGK, 26.09.2007 tarihli ve 2007/14-778 Esas, 2007611 Karar)

12. Öte yandan dava dilekçesinin talep sonucu bölümünde davacı neye karar verilmesini başka bir ifadeyle davalının neye mahkûm edilmesini istediğini açıkça yazar. Kuşkusuz taleplerin tamamı hakkında karar verilmesi taraflarca beklenen ve istenilen bir durumdur. Mahkemece yargılama sonunda kimin lehine, kimin aleyhine karar verildiği, davacının talebinin ne kadarının kabul, ne kadarının reddedildiği ve davalının neye mahkûm edildiği açık ve anlaşılır şekilde yazılmalıdır. Dolayısıyla bir davada, bir istek hakkında mahkemece hüküm tesis edilmeyen hâllerde, o konuda bir hükümün varlığından söz edilemez.

13. Son olarak unutulmamalıdır ki, sosyal güvenlik hakkına temel insan hakları arasında yer verilmiş ve uluslararası hukuk normları ile Anayasalarda güvence altına alınmıştır. 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 60. maddesinde de herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu ve devletin bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alacağı ve teşkilatı kuracağı hükme bağlanmıştır. Sosyal güvenlik hakkı vazgeçilemez ve devredilemez haklardandır.

14. Somut olayda davacılar murisinin 02.04.2010-06.12.2010 tarihleri arasında geçen hizmetlerinin tespiti ile ölüm aylığı bağlanması istemiyle açılan eldeki davada, İlk Derece Mahkemesince murisin 13.07.2010-08.09.2010 tarihleri arasındaki hizmetlerinin Kuruma bildirilmiş olması nedeniyle bu dönem yönünden davanın hukuki yarar yokluğu nedeniyle usulden reddine, 02.04.2010-12.07.2010 tarihleri arasındaki hizmet süresinin tespitine, koşulları oluşmadığından ölüm aylığı bağlanması talebinin reddine ilişkin verilen kararın davacılar vekili tarafından istinaf edilmediği, davalı Kurum vekilinin istinaf başvurusu üzerine Bölge Adliye Mahkemesince 08.09.2010-06.12.2010 tarihleri arasındaki dönem yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş olmasının usul ve yasaya aykırı olduğu ve ayrıca eksik araştırma inceleme ile karar verildiği gerekçesiyle karar kaldırılarak davanın yeniden görülmesi için dosyanın İlk Derece Mahkemesine gönderilmesi üzerine yapılan yargılama neticesinde ilk kararda tespitine karar verilen sürelerle ilaveten 08.09.2010-01.10.2010 tarihleri arası 23 gün hizmet süresinin tespitine ve buna bağlı olarak ölüm aylığı bağlanmasına karar verildiği, Özel Dairece 23 günlük hizmet süresi ve ölüm aylığının reddi yönünden Sosyal Güvenlik Kurumu lehine usulî kazanılmış hak olduğu gerekçesiyle kararın bozulması üzerine direnme kararı verildiği anlaşılmaktadır.

15. Şu hâlde yukarıda değinilen mevzuat hükümleri ile yapılan açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; İlk Derece Mahkemesince 08.09.2010-06.12.2010 tarihleri arasındaki dönem yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmediği, talep hakkında mahkemece hüküm tesis edilmeyen hâllerde o konuda bir hükümün varlığından söz edilemeyeceğinden davacı tarafın hükmü istinaf etmemesi nedeniyle davalı yararına usulî kazanılmış bir hak doğduğu düşünülemez. Öte yandan sigortalılığın tespiti ve buna bağlı olarak ölüm aylığı bağlanmasına dair

talebin sosyal güvenlik hakları kapsamında vazgeçilemez, devredilemez anayasal haklardan olduğu ve kamu düzeniyle ilgili olması nedeniyle de davalı Kurum lehine usulî kazanılmış haktan söz etme imkânı bulunmadığından direnme kararının yerinde olduğu, bozma kararının ise isabetli olmadığı sonucuna varılmıştır.

16. Hâl böyle olunca direnme kararı usul ve yasaya uygundur.

17. Ne var ki, Özel Dairece bozma nedenine göre davalı Kurum vekilinin diğer temyiz itirazları incelenmediğinden bu yönde inceleme yapılmak üzere dosya Özel Daireye gönderilmelidir.

18. Öte yandan Bölge Adliye Mahkemesi kararı yalnızca davalı Kurum vekili tarafından temyiz edilmiş olmakla Özel Daire bozma kararında "taraf vekillerinin" şeklinde; ve İlk Derece Mahkemesince direnme kararı verilmesine rağmen gerekçeli kararda "..usul ve yasaya uygun olan Yargıtay bozma ilamına uyulmasına karar verilmiştir..." şeklinde yazılması maddi hata olarak değerlendirilmiş ve esasa etkili görülmeyerek işaret edilmekle yetinilmiştir.

VII. KARAR

Açıklanan sebeplerle;

Direnme uygun bulunduğundan davalı Sosyal Güvenlik Kurumu vekilinin sair temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyanın YARGITAY 10. HUKUK DAİRESİNE GÖNDERİLMESİNE,

26.11.2025 tarihinde oy birliğiyle kesin olarak karar verildi.